

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-4>
УДК 316.6:159.947.23]:316.728-027.233

Ренате Хейкіївна Вайнола
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-9754-6178>
докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
vainola@ukr.nyt

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ УСПІШНОСТІ

У науковій статті здійснено теоретичне обґрунтування понять «соціальна відповідальність» та «життєва успішність» у виявленні їх взаємозв'язків та взаємозалежностей. Здійснено аналіз спільних проявів соціальної суб'єктності життєдіяльності особистості та її зв'язків з формуванням та розвитком соціальної відповідальності особистості в умовах закладів освіти. Визначено основні підходи до трактування поняття «соціальна відповідальність»: моральний, етичний, емпатійний, емоційний, рефлексивний, альтруїстичний, аксіологічний. Визначено основні прояви соціальної відповідальності: особистісна мотивація щодо прийняття обов'язків, що покладені спільноту на особистість, розуміння їх змісту, морального аспекту необхідних дій, підготовленість до прийняття самостійних рішень та виконання дій відповідно до ситуації, поставлених завдань та потреб суспільства. Соціальну відповідальність трактовано як схильність особистості дотримуватися в своїй поведінці загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки і її готовність дати звіт за свої дії.

Ключові слова: суб'єктність, відповідальність, соціальна відповідальність, життєдіяльність, життєва успішність.

Вступ. У зв'язку з початком активної фази воєнних дій в Україні відбувається потужний розвиток демократичних процесів, актуалізується зростання ролі особистості як активного суб'єкта життєдіяльності, особливого значення набуває процес формування та розвитку соціальної відповідальності особистості. Сучасна соціально-виховна робота спрямована на формування особистості, яка володіє достатньо широкою загальною культурою, свідомо прагне до прояву своїх здібностей, виявляє відповідальне ставлення до громадського життя і цим самим спричиняє формування чинників особистісної успішної життєдіяльності. Безперечно, прояви соціальної відповідальності досить різноманітні: це волонтерство та участь в соціальних проєктах, моральна підтримка тих, хто перебуває в біді, конструктивні пропозиції щодо позитивних змін у складній соціальній ситуації, дії на зміну соціальної ситуації в громаді тощо. У зв'язку з цим

особливого значення набуває питання виявлення базових підходів до визначення понять «соціальна відповідальність» та «життєва успішність» у їх взаємозв'язках та взаємозалежностях.

У процесі виховання такої особистості особливу роль виконують заклади освіти, у яких на засадах гуманізму і «демократизації» формується майбутнє нації, її суспільний і культурний генофонд. У зв'язку зі зростанням ролі особистості, як активного суб'єкта суспільних процесів, особливого значення набуває формування показників суб'єктності, соціальної відповідальності в діяльності дитини та молоді людини» (Кулінченко, 2015).

Теоретичне підґрунтя вивчення проблеми формування соціальної відповідальності та життєвої успішності утворюють педагогічні засади виховання смисложиттєвих цінностей особистості (І. Бех, 2022); розробка соціально-педагогічних основ соціалізації особистості як суб'єкта виховної

взаємодії (А. Капська, 2011); визначення ролі національно-патріотичного виховання як підґрунтя формування соціальної успішності особистості (Ж. Петрочко, 2017) та ін.

У теорії та практиці соціально-виховної роботи різні аспекти формування соціальної відповідальності та соціальної успішності представлено в дослідженнях В. Кириченко (2022), Т. Розвадовської (2020), І. Сопівник та Р. Сопівник (2014) та ін.

Метою статті стало визначення взаємозв'язків та взаємозалежностей понять «соціальна відповідальність» та «життєва успішність» та виявлення спільних проявів соціальної суб'єктності у їх формуванні та розвитку в умовах закладів освіти.

Методи дослідження. Для обґрунтування взаємозв'язків та взаємозалежностей понять «соціальна відповідальність» та «життєва успішність» було використано методи аналізу, синтезу та систематизації вітчизняних і зарубіжних джерел із педагогіки, психології та філософії, метод порівняння з метою виокремлення теоретичних підходів до характеристики взаємозв'язків та взаємозалежностей визначених понять.

Характеристика базових понять. Варто відзначити, що спільним концептуальним аспектом вищезгаданих досліджень виступає така істотна характеристика соціальної життєдіяльності, як суб'єктність. Причому проявляється вона в діях особистості, у яких вона робить реальний вибір, у соціальній значущості якого дитина чи молода людина переконана. До того ж з розвитком конкретного індивіда (як суб'єкта), його життєдіяльність перетворюється в соціальну систему інтересів і потреб. Тоді цей процес містить «усвідомлення людиною суспільних явищ, розвиток соціальних потреб, що мають суспільну спрямованість (зокрема це стосується взаємодії, співробітництва), участь у практичній діяльності, що має соціальну спрямованість, і в якій реалізуються потенційні можливості людини, розвиваються її природні задатки. А вступаючи у взаємодію, людина може реалізувати свою активність і проявити себе як суб'єкт життєдіяльності» (Косовець, 2009). Зокрема О. Кулінченко (2015) говорить про суб'єктність як

про фундаментальну здатність «людини ставати і бути повноцінним суб'єктом власного життя» (с. 35), тобто набувати ознак життєвої успішності.

Виступаючи суб'єктом життєдіяльності, особистість пізнає світ, тому становлення суб'єктності і є якісним показником даного процесу. Відповідно до поняття «відповідальність особистості» демонструє «її здатність самостійно моделювати своє життя, реалізувати, всі види специфічної людської активності – творчої, вільної, моральної. Можна сказати, що суб'єктність як інтегроване особистісне утворення відіграє істотну роль в активному перетворенні життя людини. Але при цьому суб'єктність передбачає у людини наявність сукупності властивостей, що дозволяє їй управляти своєю діяльністю» (Косовець, 2009) в залежності від окреслених цілей.

Відомо, що особистість не лише відтворює навколишній світ, але й змінює його, самого себе у процесі активної діяльності, під постійним впливом навколишнього світу. У такій ситуації соціальний педагог закладу освіти може здійснити супровід і створити умови для ефективного використання факторів освітнього соціального середовища, природної і соціальної ситуації розвитку дітей та молоді. При цьому молода людина не просто адаптується до закладу, «але й засвоює соціальний досвід, входячи в конкретне соціальне середовище, в систему соціальних зв'язків, а також відтворює соціальний досвід» (Косовець, 2009) за рахунок активного входження в соціокультурне, зокрема в освітнє середовище.

У педагогіці поняття суб'єктності та відповідальності розглядаються в контексті діяльності. Так український педагогічний словник слово «діяльність» трактує як «форму психічної активності особи, спрямовану на пізнання і перетворення світу і самої людини» (С. Гончаренко, 2013, с. 37). З даного визначення можна дійти висновку, що поняття «діяльність» і вживається як характеристика процесів і явищ, також ми можемо говорити про активну, успішну чи відповідальну діяльність. Діяльність і поведінка лише виступають засобом прояву відповідальності, яка виражає і здійснює активне ставлення людини до середовища, служить об'єднуючою ланкою, характеризує її активний стан.

Водночас, на думку В. Косовця (2009), поняття «активність» слід розглядати ширше, ніж діяльність, наголошуючи, що «активність завжди проявляється в діях і по-іншому проявлятися не може, тому що сама вона є не що не інше, як сукупність актів дій – зовнішніх і внутрішніх, матеріальних і ідеальних» (с. 115). Говорити про активність, а відповідно – про успішність чи відповідальність поза дією взагалі немає ніякого сенсу.

Основним принципом, на думку М. Савчина (2008), яким слід керуватися при визначенні поняття відповідальності, є наступне: «необхідно виходити з того, що в суспільстві немає особливого виду відносин відповідальності залежності з іншими відносинами, як і немає особливої відповідальності діяльності. Відповідальність дослідник трактує як сторону будь-яких соціальних відносин і будь-якого суспільно здійснюваного виду діяльності» (с. 65), що гарантує досягнення успіху, тобто є продуктивним і соціально прийнятним. Тож і «структурувати феномен відповідальності треба відповідно до реальної системи суспільних відносин» (с. 70), в які залучена кожна людина, і відповідно до особливих сфер і видів діяльності, які люди здійснюють.

Такий підхід до трактування відповідальності пов'язаний з тим, що «необхідно чітко розмежовувати структуру відповідальності, що характеризує систему об'єктивних відносин відповідальності залежності і структуру відповідальності суб'єкта відповідальних дій. У першому випадку мова повинна йти про характеристику тих об'єктивних зав'язків, які складаються в реальних умовах суспільного життя» (Савчин, 2008, с. 113), з'являються певні обов'язки і відповідальність за їх реалізацію. Водночас структурування об'єктивних відносин відповідальності залежності має бути пов'язане з виокремленням своєрідних типів, форм і видів об'єктивних зав'язків і відносин. Натомість прояв відповідальності суб'єкта діяльності пов'язана з певними стійкими якостями особистості людини, що є результатом процесу соціалізації.

Варто зазначити, що в сучасних наукових дослідженнях «набула поширення концепція про

два типи відповідальності (так звана теорія локусу контролю). Відповідальність першого типу проявляється тоді, коли особистість покладає на себе всю відповідальність за те, що відбувається з нею в житті. Для порівняння – відповідальність другого типу пов'язана із ситуацією, коли людина схильна вважати відповідальними за все, що відбувається з нею, інших людей, зовнішні обставини, ситуацію. Як «інші люди», на яких покладається відповідальність як за невдачі, так і за успіхи, часто виступають батьки, учителі, в майбутньому: колеги, начальство, знайомі» (Савчин, 2008, с. 115). Локус контролю (від лат. Locus – місце, місце розташування і франц. Contryle – перевірка) ми визначатимемо як «якість, що характеризує схильність людини приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам (екстернальний або зовнішній локус контролю) або власним здібностям і зусиллям (інтернальний або внутрішній локус контролю)» (Савчин, 2008). Поняття локусу контролю в його сучасному трактуванні було введено в психологію представником американської гілки біхевіоризму Дж. Роттером. При цьому передбачалося, що «існує континуум, крайніми точками якого є індивіди з яскраво вираженими зовнішніми або внутрішніми стратегіями атрибуції. Решта людей займають проміжні позиції між цими крайнощами. Відповідно до того, яку позицію займає в континуумі індивід, йому приписується певне значення локусу контролю» (Савчин, 2008).

Отже, можна зазначити, що на підставі характеристики особистості як суб'єкта відповідальних дій в зміст відповідальності дослідники проблеми закладають такі складові, що визначають такі компоненти: ідейно-моральний компонент, що відтворює розуміння особистістю взаємозв'язку особистих і громадських інтересів; емоційно-вольовий, що демонструє усвідомлення особистістю емоційного ставлення до фактів і явищ навколишньої дійсності, до власного вибору; діяльнісний, що визначає операційну готовність до соціально-позитивних дій, спрямованість на подолання труднощів; пізнавальний, що передбачає засвоєння моральних і правових норм у різних видах діяльності.

У продовженні цього бачення сучасною українською дослідницею Т. Розвадовською (2020) визначено основні підходи до трактування поняття «відповідальність»: моральний, етичний, з позиції свободи вибору, емпатійний, емоційний, рефлексивний, альтруїстичний, аксіологічний. Відповідальність авторкою визначено як «набуту інтегральну властивість особистості, що містить у собі усвідомлення сутності та ціннісного значення відповідальності, вміння аналізувати власну діяльність, її наслідки для себе та для оточуючих, планувати та прогнозувати соціально значущий результат, самостійність у прийнятті рішень та здійсненні вчинків, що спрямовані на забезпечення соціального благополуччя інших» (с. 15).

Базуючись на підходах В. Панка (2006) ми будемо пропонувати доповнити вектори розвитку відповідальності ще одним. Цей вектор можна визначити як «розвиток індивідуальної відповідальності за все більшу кількість людей, що передбачає рух «від відповідальності за себе до відповідальності за всіх»» (с. 35). Такий вектор формування індивідуальної відповідальності має всі відповідні ознаки відповідальності соціальної. У цьому контексті «прийняти відповідальність» можна за стосунки в групі, а також за її діяльність (мета, результат і процес). «Відповідальність за групі відносини у свою чергу поділяється на такі види: за групі норми (як результат минулих взаємодій); за прагнення до зміни норм, традицій, відносин (майбутнє); за реальний стан групи (справжнє). Особистість може нести відповідальність за себе, за окремих членів групи, за референтну групу (частина групи, до якої належить), так і за групу в цілому» (Савчин, 2008). Таким чином, автор висуває тривимірну модель соціальної відповідальності: час (минуле, сучасне, майбутнє); характеристики (діяльнісні, стосункові); суб'єкт (за себе, за окремих інших, за групу, суспільство в цілому).

Поняття «соціальна відповідальність». М. Савчин (2008) зазначає, що «терміном «соціальна відповідальність» в Україні почали оперувати з того часу, як 16 грудня 2005 року в Києві був підписаний Меморандум про соціальну відповідальність бізнесу в Україні, який визначає принципи і завдання соціально відповідального

бізнесу. Було оголошено про початок всеукраїнського руху – так званого Форуму соціальної відповідальності бізнесу в Україні» (с. 27).

Соціальна відповідальність, як показує аналіз досліджень Т. Іванової, О. Охріменко (2005), може розглядатися як специфічне суб'єктивно-об'єктивний процес, де ставлення до об'єкту (предмету і результату діяльності) опосередковується ставленням до самої діяльності як процесу, тобто ставлення суб'єкта до дійсності опосередковано його ставленням до самого себе та інших, суспільству в цілому.

«Соціальна відповідальність є тим фундаментом, на якому розбудована вся система соціально-економічних відносин у суспільстві. У цьому випадку вона виступає невід'ємним елементом у макросистемі людина-держава-суспільство. Людина, усвідомлюючи свою відокремленість від суспільного життя, розмірковуючи над проблемами свободи, відповідальності, сенсу життя, змушена постійно відчувати протиріччя» (Вайнола, Сі Цзечень, 2021), зіставляти, порівнювати, подекуди впадає в дисонанс зі світовим порядком і самим собою.

На підставі аналізу робіт О. Кулінченка, В. Панка, Т. Розвадовської та ін. ми отримали можливість говорити про те, що під соціальною відповідальністю розуміють об'єктивний, історично-конкретний характер взаємовідносин між особистістю, групою і суспільством з точки зору свідомого здійснення вимог, що висуваються до них в інтересах і на благо кожного суб'єкта цієї взаємодії; по-друге, суспільна значущість процесу формування такої відповідальності заснована на ідеях гуманізму, визнання гідності кожної людини, її можливостей на різне сприйняття соціальної реальності, права на помилку та її виправлення, передбачає самостійність і соціальну активність. Аналіз досліджень засвідчує, що ознаками сформованості соціальної відповідальності є особистісна мотивація щодо прийняття обов'язків, що покладені спільнотою на особистість, розуміння їх змісту, морального аспекту необхідних дій; підготовленість до прийняття самостійних рішень та виконання дій відповідно до ситуації, поставлених завдань та потреб суспільства.

Узагальнення підходів до визначення поняття «соціальна відповідальність» дозволило нам трактувати її як «відповідальність перед суспільством з позицій виконання прийнятих в ньому норм і правил, відповідальність за результати спільної діяльності» (Вайнола, Сі Цзечень, 2021). Ми усвідомлюємо, що поняття «соціальна відповідальність» передбачає існування проблем внутрішньої і зовнішньої відповідальності. При цьому перша трактується як суб'єктивна (внутрішня), орієнтована на власні вимоги; друга, як об'єктивна (зовнішня), що орієнтована на вимоги перед оточуючими, суспільством тощо. Тому ми будемо говорити про «соціальну відповідальність», маючи на увазі схильність особистості дотримуватися у своїй поведінці загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки і її готовність дати звіт за свої дії» (Вайнола, Сі Цзечень, 2021). Таким чином, соціальна відповідальність є проміжною ланкою між об'єктивним світом і людською діяльністю в процесі перетворення світу і самого суб'єкта діяльності. Вона формується під впливом різних факторів людської життєдіяльності, є її безпосередньою складовою і фіксується у свідомості людини в поняттях, емоціях, почуттях, відчуттях тощо.

Чинники формування життєвої успішності. Для нас стало важливим завданням визначити, як саме соціальна відповідальність обумовлює розвиток та формування життєвої успішності дитини чи молодої людини. Гіпотетично ми передбачили, що людина, яка володіє показниками соціальної відповідальності (усвідомлює сутність та особливості її проявів; виявляє готовність до оцінки соціальних явищ, системність соціальних ставлень та соціально-схвальних переконань; має активну життєву і громадянську позиції тощо) обов'язково досягне життєвого успіху.

У сучасних дослідженнях феномен життєвої успішності розкривається як системна та функціональна сутність саморегуляції особистості, що проявляється у вигляді тріади, що передбачає розгляд успішності як механізму, як властивості чи/та стану. Така сутність є одним із найважливіших регуляторів життєдіяльності; визначає основні ціннісні орієнтири та стратегії життя як суспільства, так і особистості; є точкою відліку для самовизначення та суб'єктивного вибору життєвих координат та цінностей. Нам найбільше імпонує трактування поняття успішності як сукупності сформованих особистісних якостей, що виступають чинниками, запорукою і гарантами успішної життєдіяльності.

Висновки. Досягнення оптимального рівня життєвої успішності може відбутися лише за умови формування показників соціальної відповідальності, як схильності особистості дотримуватися в своїй поведінці загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки і її готовність дати звіт за свої дії. І навпаки – соціально відповідальна особистість володіє якостями, що сприяють досягненню життєвої успішності.

Ключовими проявами соціальної відповідальності особистості студента є його мотивація щодо прийняття обов'язків, що покладені оточуючою спільнотою, розуміння їхнього змісту, морального аспекту необхідних дій, підготовленість до прийняття самостійних рішень та виконання дій відповідно до ситуації, поставлених завдань та потреб суспільства.

Перспективними напрямами дослідження стане виявлення та формулювання педагогічних умов ресурсного забезпечення формування життєвої успішності особистості та виявлення специфіки цього процесу на різних соціалізаційних етапах.

Література

Вайнола Р. Х., Кулінченко О. С. Характеристика експериментальної роботи з виявлення рівнів сформованості соціальної активності студентів в умовах закладу вищої освіти. *Наука та інновації*, 2019, 15(6), С. 89–98. URL : <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000510867200008> (Дата перегляду: 01.10.2023).

Вайнола Р. Х., Сі Цзечень Характеристика педагогічної моделі формування соціальної відповідальності

- студентів засобами проєктних технологій. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін..]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 2(5). С. 187–197. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-20>*
- Журба К. О., Бех І. Д., Докукіна О. М., Федоренко С. В., Шкільна І. М. Виховання смислоттєвих цінностей підлітків: досвід і практика виховання. Методичні рекомендації / Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 143 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732107> (Дата перегляду: 01.10.2023).
- Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги , 2011. 519 с.
- Кулінченко О. С. Формування соціальної активності студентів в умовах діяльності органів самоврядування вищого навчального закладу. Автореф. канд. ...пед.н. 13.00.05 – соціальна педагогіка / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2015. 26 с. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7992> (Дата перегляду: 01.10.2023).
- Косовець В. І. Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села Дис. ... канд. пед. н. 13.00.05 – соціальна педагогіка / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2009. 204 с.
- Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність. / Навч. посіб. : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», 2015. 180 с.
- Петрошко Ж. В. Національні цінності як сучасний державницько-суспільний пріоритет України / Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2017. Вип. 21(2). С. 146–157. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21%282%29__15 (Дата перегляду: 01.10.2023).
- Панок В. Г. Психологія життєвого шляху особистості: моногр. Київ : Ніка-Центр, 2006. 277с.
- Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки: монографія. Івано-Франковськ : «Місто НВ», 2008. 280 с.
- Сопівник Р. В., Сопівник І. В. Зарубіжний досвід виховання моральної відповідальності сільської молоді *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. 2014. № 3. С. 147–153. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_red_2014_3_26 (Дата перегляду: 01.10.2023).*
- Соціальна педагогіка. 5-те вид. перероб. та доп. Підручник. За ред. Капської А. Й. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
- Rozvadovska T. Development of Responsibility of Student Youth as One of the University Tasks. *Scientific Journal of Polonia University. 2020. Vol. 38, No 1–2. P. 190–195. DOI : <https://doi.org/10.23856/3865>*

References

- Honcharenko, S. U. (2011). Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary : Volynski oberehy (ukr).
- Kapska, A. Y. (Ed). (2011). Social Pedagogy. 5th ed. reworked and expanded. Manual : Center for Educational Literature (ukr).
- Kosovets, V. I. (2009). Development of social activity of youth in the conditions of the socio-cultural environment of the village thesis for the degree of the Candidate of Pedagogical Sciences : National Pedagogical Dragomanov University (ukr).
- Kulinchenko, O. S. (2015). Formation of social activity of students in the conditions of activity of self-governing bodies of a higher educational institution. Abstract of Ph.D. thesis : National Pedagogical Dragomanov University <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7992> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Okhrimenko, O. O. & Ivanova, T. V. (2015). Social responsibility. National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". (ukr).
- Panok, V. H. (2006). Psychology of the life path of a personality: monograph. : Nika-Tsentr (ukr).
- Petroshko, Zh. V. (2017). Natsionalni tsinnosti yak suchasnyi derzhavnytsko-suspilnyi priorytet Ukrainy / *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. Vyp. 21(2). 146–157 http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21%282%29__15 (Date of access: 01.10.2023) (ukr).*

- Rozvadovska, T. (2020). Development of Responsibility of Student Youth as One of the University Tasks. *Scientific Journal of Polonia University*. Vol. 38, No 1-2. 190–195 <https://doi.org/10.23856/3865> (eng).
- Savchyn, M. V. (2008). Psychology of responsible behavior: monograph : Misto NV (ukr).
- Sopivnyk, R. V. & Sopivnyk, I. V. (2014). Foreign Experience of Educating Moral Responsibility of Rural Youth. *Scientific Notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy*. 2014. № 3. P. 147–153 http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2014_3_26 (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Vainola, R. H. & Zechen, Xi. (2021). Characteristics of the pedagogical model of formation of students' social responsibility by means of project technologies. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal* : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 2(5). 187–197 <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-20> (ukr).
- Vainola, R. Kh. & Kulinchenko, O. S. (2019). Characteristics of the experimental work on identifying the levels of formation of students' social activity in higher education institutions. *Science and Innovation*, 15(6), 89–98. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000510867200008> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Zhurba, K. O., Bekh, I. D., Dokukina, O. M., Fedorenko, S. V. & Shkilna, I. M. (2022). Educating the meaningful life values of adolescents: experience and practice of education. Methodological recommendations : Imeks-LTD. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732107> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).

SOCIAL RESPONSIBILITY AS A FACTOR IN THE FORMATION OF LIFE SUCCESS

Renate Vainola, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Education and Social Work, Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine, e-mail: vainola@ukr.net

The scientific article provides a theoretical substantiation of the concepts of "social responsibility" and "life success" in identifying their interrelationships and interdependencies.

The purpose of the article was to determine the interrelationships and interdependencies of the concepts of "social responsibility" and "life success" and to identify common manifestations of social subjectivity in their formation and development in the conditions of educational institutions. Research methods. Methods of analysis, synthesis, and systematization of domestic and foreign sources from pedagogy, psychology, and philosophy were used to substantiate the interrelationships and interdependencies of the concepts of "social responsibility" and "life success".

The analysis of common manifestations of the social subjectivity of the individual's life activities and its connections with the formation and development of the social responsibility of the individual in the conditions of educational institutions was carried out. The main approaches to the interpretation of the concept of "social responsibility" are defined: moral, ethical, empathic, emotional, reflexive, altruistic, axiological. The main manifestations of social responsibility are identified: personal motivation to accept the responsibilities assigned by the community to the individual, understanding their content, the moral aspect of the necessary actions; readiness to make independent decisions and perform actions in accordance with the situation, tasks and needs of society. Social responsibility is interpreted as an individual's tendency to adhere to the social norms generally accepted in this society in his behavior, to fulfill role duties and his willingness to give an account for his actions. Success in life is defined as the integral formation of qualities and skills of an individual, which characterizes his ability to preserve and optimally reproduce, develop himself, plan his life, act productively in various life situations, experience a state of satisfaction with the results of his own activities, perform various social roles based on life-creating knowledge, skills and prosocial activity skills.

Keywords: subjectivity; responsibility; social responsibility; life activity; success in life.

Стаття надійшла до редакції / Received 27.04.2023

Прийнята до друку / Accepted 23.10.2023

Унікальність тексту 83 % (Unicheck ID 1016210608)

© Вайнола Ренате Хейківна, 2023